

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1996
FORFATTER:	H. C. Ervald
TITEL:	Gøhlmanns Mølle.
KORT RESUME:	Peter Jürgen Gøhlmann og hans efterfølgere ved vindmøllen Gøhlmanns Mølle (senere Kolding Dampmølle) 1847-1965.

Gøhlmanns Mølle

Af H.C. Ervald

Af Koldings møller er det kun Gøhlmanns Mølle, der endnu står tilbage.

I de sidste halvhundrede år har man kunnet følge med i det sørgelige syn at se et mølleanlæg forfalde. Selve mølleanlægget med bygningerne placeret omkring den store gårdsplads er helt væk. Det burde have været bevaret som et hele, for det kunne have givet et godt indblik i en af landets største møllevirksomheder ved århundredskiftet. I hovedbygningen, beboelsen, var der mange fine detaljer såvel inden- som udendørs, som fortalte om møllens tidligere storhed.

I december 1987 købte Kolding Kommune ejendommen med de forfaldne bygninger, og i 1990 gik man i gang med et omfattende arbejde for at genbruge det samlede anlæg.

Beboelsesbygningen og de østlige og nordlige længer (lade- og staldbygninger) blev revet ned. På grunden blev der opført små rækkehuse.

Den vestlige møllebygning blev fuldstændigt renoveret og ombygget til brug for kontorer og værksteder for det kommunale jobcenter. I bygningen er bevaret de gamle kværne, som oprindeligt blev drevet med kraft fra en dampmaskine, senere af en dieselmotor og sluttelig med elkraft.

Ombygningsarbejdet og anlæggelse af gårdspladser, stier m.m. er altsammen under professionel ledelse blevet udført af arbejdsløse som beskæftigelsesarbejde.

I 1995 fortsattes arbejdet med en renovering af selve vindmøllen. Det var tanken, at møllen skulle fremstå som et vartegn og et minde om en svunden tid i Kolding samtidig med, at den kunne bruges til et nutidigt formål.

Så vidt så godt. Det har været en fornøjelse at følge, hvordan møllekroppens meget forfaldne murværk er blevet udbedret med nye sten og kalket hvid, så man kunne begynde at se storheden i møllen. Også indvendigt i møllen gik man i gang med en grundig istandgørelse af mur- og træværk.

I november 1995 blev møllen af en møllebygger forsynet med en ny møllehat. Det blev fejret med et rejsegilde og hurraråb – men desværre fik den ikke den rigtige møllehat! Hatten blev nemlig af møllebyggeren forsynet med en

Gøhlmanns Mølle ca. 1880.

»swans« – en hale beregnet til at man med håndkraft skal tage fat i den og dreje den, hvergang vinden skifter retning, så møllevingerne kommer op i vinden.

På alle kendte fotografier af møllen er den forsynet med en såkaldt »vindrose«, et krøjeapparat, som med vindens kraft automatisk drejer møllehatten, når vinden skifter retning.

Gøhlmanns Mølle skulle selvfølgelig have haft en hat med en vindrose. Gøhlmann var en mand med initiativ og fremsyn, og da hans mølle blev genopbygget efter en brand i 1860, blev den selvfølgelig forsynet med en vindrose, der gav en maksimal udnyttelse af vindkraften, fordi den var selvkrøjende og var arbejdskraftbesparende i forhold til at skulle dreje møllen med håndkraft.

Gøhlmanns livshistorie

Peter Jürgen Gøhlmann var født den 11. juni 1809 i Haderslev, og han døde den 17. juni 1884 i Kolding.

I 1828, kun 19 år gammel, flyttede han til Kolding. Her startede han sin første virksomhed som selvstændig møller. Samme år købte han »Stubmøllen«, som lå ved »Langdalsvejen«, i dag Dyrehavevej. Helt præcist lå den på grunden lige nedenfor Rylevej, nu en del af Svaneparken.

Han solgte Stubmøllen i 1843, sikkert fordi han havde mange andre ting at udrette. Han købte to gårde i Ejstrup. Ved den ene af gårdene var der også et ørredfiskeri. Han havde et garveri i Låsbygade, et kalkværk og teglværk på arealet mellem Borgergade og Langelinie, et saltkokeri, en cindersfabrik og et eddikekokeri.

I 1847 opførte Gøhlmann en vindmølle af hollandsk type ved daværende Vejlevej, nu Gøhl-

Peter Jürgen Gøhlmann, foto formentlig fra 1870erne.

mannsvej. Møllen brændte 1. september 1860, hvorefter en ny mølle blev opført. Det er denne, vi i dag kan se restaureret, men desværre med et noget fejlagtigt udseende. Vindkraften blev i 1860 suppleret med en dampmaskine, og møllen fik navnet: »Kolding Vind- og Dampmølle«.

I Gøhlmanns tid fra 1847 til 1877 har møllen

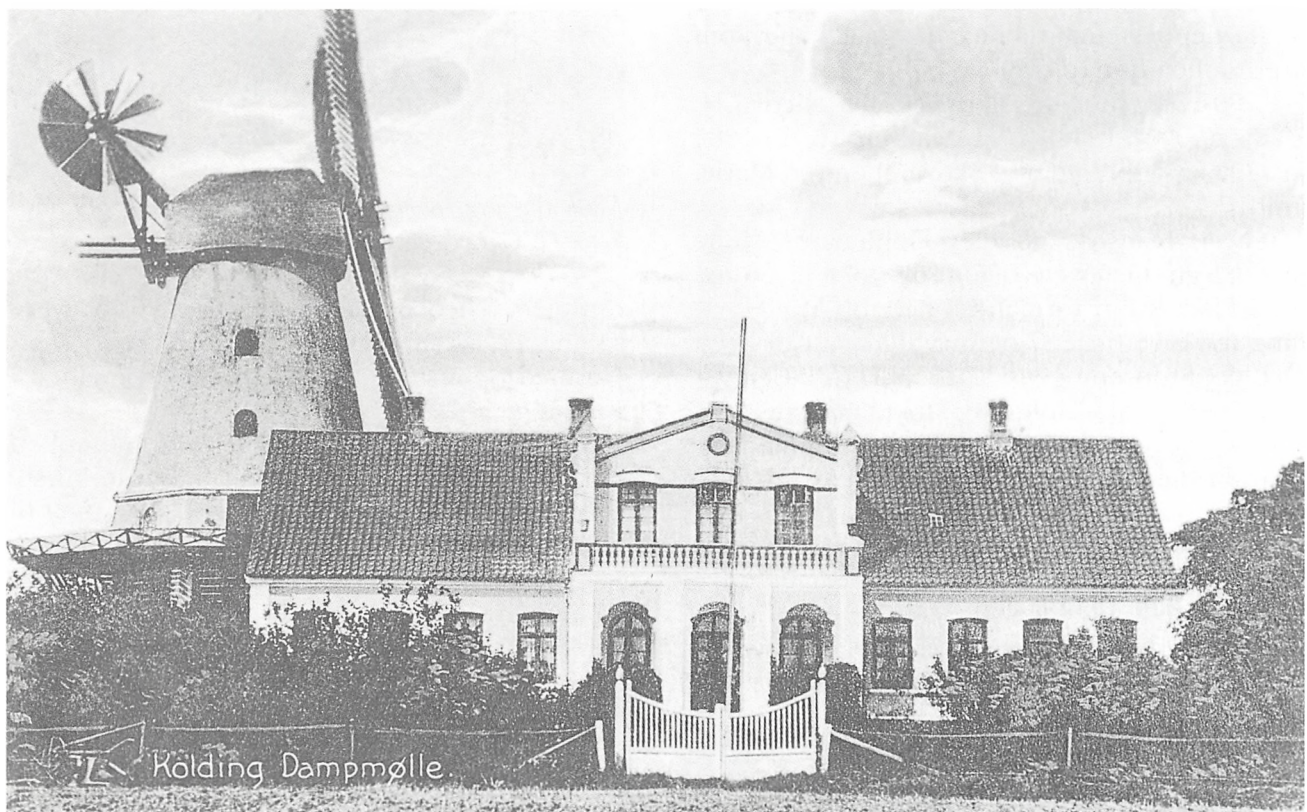
ud over at være en kornmølle også i en periode været en »barkmølle«, dvs. at møllen var forsynet med stampeværk for knusning af egebark, hvorfra der udvandedes garvesyre til brug ved garvning af skind.

Man kan læse, at der på møllen også var en gærfabrik og et brænderi velsagtens til fremstilling af brændevin. Gøhlmann havde også anlagt sit eget gasværk, der kunne forsyne hele ejendommen med gas til belysning.

Til møllen hørte et landbrug på 40 tdr. land. Det skulle også passes, så Gøhlmann har haft rigeligt af gøremål, dygtig og energisk må han have været.

Gøhlmann blev gift med en koldingpige, Kathrine Jakobsen, datter af gæstgiver og avisbruger Jakobsen i Klostergade. I ægteskabet var der fire børn, en dreng og tre piger. Sønnen kom ulykkeligt af dage ved en løbskkørsel ned ad den stejle bakke fra møllen til byen.

Kolding Dampmølle, ca. 1925.

I 1877 solgte Gøhlmann møllen til P. H. Jackeroth. Gøhlmann flyttede herefter til en gård, han havde købt nede ved Kolding Havn. Herfra ledede han sine øvrige foretagender indtil sin død i 1884.

Gøhlmann har ingen efterkommere, der bærer hans navn, men i navnene Gøhlmanns Mølle og Gøhlmannsvej er det jo godt bevaret.

Møllens videre skæbne

Møller Jackeroth døde i 1881, hvorefter enken bortforpagtede møllen til en møller Friis. I 1883 solgte dennes enke møllen til Th. Plenge, som drev møllen frem til 1891.

I 1891 blev møllen solgt til møller Nicolaj H. Madsen (1863-1938). N.H. Madsen var fra 1886 til 1893 også forpagter af Skovmøllen ved Marie-lund.

I N.H. Madsens tid blev Gøhlmanns Mølle drevet frem til at være blandt de største i landet. N.H. Madsen var formand for Dansk Mølleforening fra 1918 til 1937 og blev udnævnt til æresmedlem af foreningen i 1938. N.H. Madsen var også medlem af Kolding Byråd i to perioder.

I 1911 udskiftedes møllens dampmaskine med en dieselmotor, og der anvendtes nu ikke længere vindkraft.

I 1929 blev møllen overtaget af N.H. Madsens søn, Nicolaj Madsen (1896-1973). I hans tid, i 1932, mistede møllen halvdelen af sine vinger, og i 1938 fjernedes de to resterende vinger. I 1959 fjernedes også møllehatten, og møllen afdækkedes med en betonplade.

Den 6. januar 1959 solgtes møllen til O. Røn-nov Poulsen, som forsøgte at drive hotel- og restaurationsvirksomhed i hovedbygningen og

*Møllen i dag. Som det ses desværre uden vindrose.
Foto: H. C. Ervald.*

østfløjen. Nicolaj Madsen fortsatte møllevirk-somheden i vestfløjen frem til 1965.

Hermed ophørte den sidste møllevirksomhed i Kolding.

Rønnov Poulsen forsøgte at pynte på møllen med opsætning af attrapvinger, men de blæste ned efter ganske kort tid. Fra omkring 1980 til kommunen overtog bygningerne, havde Dansk Flygtningehjælp kontorer og flygtningecenter på møllen.

Kilder.

Niels Meyn og H. Loft:: Danske møller 1934.

P. Eliassen. Det gamle og nyere Kolding

Kolding Folkeblad 1938 og 1940

Folkebladet Sydjylland: 6.sept. 1989 og 1. juni 1990.